

Görüşler

ADANA HALKEVİ KÜLTÜR DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Devlet Reisimizin Nutku
Eşsiz Atamız
Güneyde tabiat, hayat, yakın tarih
Atamızı Anarken
Orhun Abideleri ve Orta Zaman Türklerinde
Devlet Teşkilâtı
Köy Notları
Adanada Şive Hususiyetleri
Öztürkçe Yazalım
Vazife Aşkı
Adanada Güreş
Halkevi Çalışmaları

Falih Rifki Atay
Emin Faik Üstün
Dr. Islâmoğlu Münif
Aziz Eryalaz

Şevki Berker
Y. Doğudandoğan
Sait Toraman
M. Bakşi
V. E.
Rıza Salih Saray

ŞİİRLER

İsmet Paşa Destanı
Yurt Uğruna
Koca Binboğa Berut Dağları
Mektup
Adana
Gidin Aslanlarım

Sait Toraman
Göğceli
Terzi H. Şaşırmaz
Arif Nihat Asya
Hamit Salih Asyalı
Terzi H. Şaşırmaz

Değerli Okuyucularımıza Bir Müjde

Sait Toraman'ın Yazdığı

İSMET PAŞA DESTANI

Pek Yakında

Kitap halinde Çıkıyor

Görüşler

ADANA HALKEVİ KÜLTÜR DERGİSİ

CLT : 8

2 inciteşrin 1944

Sayı 71

Devlet Reisimizin Nutku

Falih Rifki ATAY

Cumhurreisimiz İkinciteşrin başındaki her nutku ile bize, iç ve dış memleket durumunu, olanca hakikatı ile ve doyurucu bir müsbetler mantığı ile izah eder. Yalnız bir çok yeni şey öğrenmekle kalmayız, bir çok tereddütlerimizden de sıyrılırız, önümüz, ardımız daha aydınlık, yarınki vazifelerimize uyanırız.

Bu nutuklarda hiçbir güçlüge ve hiçbir tehlikéye dokunulmaktan çekinilmez. Bir Cumhuriyet vatan-daşı, soğukkanlılıkla düşünebilmek ve yılmaksızın karar vermek için, memleket dâvalarını olduğu gibi bilmelidir. İnönü'nün Devlet adamlığı geleneği, halkı avutmak değil, halka inandırmak, halka karşı değil, halk ile beraber düsturları üzerine kurulmuştur. Millî hâkimidet fikri, milletin mesuliyeti fikrinden ayrılmaz. Gurur okşamaktan ne çıkar, vatandaşlarda vazife ve mesuliyet duygusunu kuvvetlendirmek lâzımdır.

Biz büyük bir savaş içindeyiz; her savaş yorucu, feda ettirici, rahat bozucu bir şeydir. Demagog tenkidci işlerin, yalnız bu tarafını sömürür. Alnınızdaki ter tanelerini sayar, fakat size çıkmış olduğunuz yokuşu göstermez. Bu gün milyonlarca Türkün 6 ncı harp yılında, bu güzel vatan üstündeki rahatı sanki tabii bir şeydir, çekmiş, çekmekte ve çekecek olduğumuz sıkıntıların karşılığı değildir!

Sarsılmışızdır, aksayan işlerimiz olmuştur, tenkid sanatının hiçbir hususî kabiliyete ihtiyaç göstermediği müstesna zamanlarda yaşıyanların başına gelecek olanlar, başımıza gelmiştir. Fakat iç ve dış politikada, ikinci dünya harbinin 6 ncı yılında şu iki kelimeyi söyleyebilecek durumdayız : « Muvaffak olmuşuzdur! » Eksiklerimizde, noksanlarımızda güdümü elimizde olmıyan hâdiselerin payı ne kadar büyük olduğunu haydi münakaşa etmiyelim : Şu var ki muvaffakiyetimiz yalnız bizimdir. Birçok hâdiseler, bizi bugün içinde bulunmaktan sevindiğimiz hale değil, bugün içinde bulunsaydık ne olurduk diye hayalinden bile ürktüğümüz hallere götürecek mahiyette olmuştur.

Herkesin anlıyacağı rakamlarla, herkesin kavrayacağı fikirlerle, kimseyi başkasının tefsirine muhtaç etmiyecek cümlelerle örülmüş olan nutku, vatandaşlarımızın, olduğu gibi okumalarına serbest bırakıyoruz. Yalnız hepimizin unutmayacağımız nokta, büyük vazifeler devrinin bitmiş olduğu kemalettinden uzak kalmamız, Devlet Reisimizin, Meclis ve Hükümetin etrafında daha uzun müddet, dünyaya bir inkılâp getireceği vadolunan barış günleri gelinceye kadar, vazifeüstü mesuliyetüstü bulunmamız gerektiğidir.

(ULUS)

● Türkiye İstiklâlinin ve barış davasının yorulmaz savaşçısı ve Türk Sovyet dostluğunun yapıcısı, yüksek devlet adamı Kemal Atatürk'ün ölümü haberinden pek çok üzgün ve heyecanlı olarak candan taziyelerini arza müsaareat eylerim. — Moskova Hariciye Komiseri Litvinof'un Türkiye Hariciye Vekiline telgrafı.

Eşsiz Atamız

Yazan : Emin Faik ÜSTÜN

Altı yıl oluyor. Bulutlu bir, ikinciteşrin günü takvimin, 10 yazan yaprağını henüz koparmadan (Atatürk öldü) dediler.

Bu iki kelimenin içinde ne müthiş bir gerçek vardı Allahım!

Granit kadar sert yürekleri de yumuşatan, kıyamet gibi korkunç günler görmüş ihtiyarları bile ağlatan bir gerçekle karşı karşıya idik. Artık "Atatürk İstanbul'da,, "Atatürk Komutay'da,, "Ata manevralarda,, "Dil kurultay'm'da,, "Tarih kongresinde,, "Atamız y rdu geziyor,, diye haberler ge'miyecek miydi. "Ne

mutlu Türküm diyene!... derken heyecandan titreyen sesini hiç mi işitmiyecektik artık... yukarı kıvrık gür kaşlarının altında, rengini göğün bile kıskanacağı mavi gözlerindeki ışık parıltıları yüreğimize, ruhumuza akımyacak, biz onları doya doya göremiyecek miydik...

Ey topraklar! vatan semasında doğduğu günden beri tarihini en büyük ulusunun sevgili milletinin, damarlarındaki kana toptaze bir kudret veren koca güneşi sizde mi kıskandırmış, sinenize çektiniz.

Ey Dolmabahçenin beyaz köpüklü dalgaları! neden saraya hücum edip onu ölümün soğuk ellerinden almadınız. Bütün yurt rüzgârları! bir zamanlar ışık rengi saçlarını okşadığınız, Çankayanın eşsiz başını neden karanlıkların bağrından söküp almadınız?

Neden köpürmediniz, kızmadınız, delirmediniz, heybetinizle, kudretinizle, dağları inleyen sesinizle haykırarak, ölümü kaçırmadınız, korkutmadınız. Eşsiz Atam, ölümün karşısında yapayalnız mıydınız? O sana ateşleri ile, soğukları ile, sancıları ile hücum ederken sen bir başına mıydınız? Bu bir arkadan vuruştur. Mertlik edgildir, erlik değildir.

● Atatürk'ün ölümünden dolayı Amerika hükümeti pek çok üzgündür; bu kayıp yalnız Türk milletine ve hudodlarına inhisar etmemiştir, yayıldığı yerler çok geniştir. - Washington, Hariciye Nazırı, Kordel Hal

İSMET PAŞA DESTANI

Örnek sana, bu dünyada, Millî Şef'in ey Türk oğlu! Gür hayatı binbir ömre sığmayacak şeref dolu Herne varsa bu vatan'da Okul, Sanat, Demiryolu İlk temeli atan odur ve son hızı verende o!..

Sakarya'da düşmanlara aslan gibi salan o'dur! Mudanya'yı Trakya'yı kan dökmeden alan o'dur! İrticai bir hanlede taştantaşa çalan o'dur. Kör kuvveti çiğniyerek yılan gibi seren de o!

Vatan için en lüzumlu herne varsa çeken o'dur. Sanat, ahlak, kültür, teknik tohumları eken o'dur. Ve inkılâp ağacını Atatürk'le diken o'dur. Şimdi mutlu yemişini elleriyle deren de o!

Bilgi, hüner denizine, bir sel gibi koşan o'dur. Uzak, yakın her düşmana gürleyerek coşan o'dur. Başımızda Bayrak gibi Türke şeref ve şan o'dur. Gönüllerde ilâhlaşmak payesine eren de o!..

Sait TORAMAN

Daha dün sen onu Anadolunun kucagında kısıp kavrak edip, mertçe yenernek koskoca bir ulusu onun kara kollarının arasından koparıp çıkarmadın mı? O günden beri bu dipdiri genç milletin başında bayrak gibi dalgalanıyordun.. Hayır hayır!.. Ölüm seni mağlûp edemedi, edemez de.

Yalnız fani vücudun gömülecek o kadar...

Bundan sonra bu toprakları yalnız vatan diye değil, senden bir parça diye, senin diye daha çok seveceğiz, bir birimize daha sıkı sarılecağız.

Ölmez Atatürk! şimdi ruhlarımızda senin ruhun, gönüllerimizde senin gönlün her yerde, her şeyde senin adın var. Neye baksam, neye baksak, seni görüyorum, seni görüyoruz.

İşte, hür göklerde al-

bayrağımızla sen de dalgalanıyorsun!

Yeni doğan yavru da sen, aksağı ihtiyar da sen, yağız yüzlü Mehmetçikte sen, dağlarımızda, denizlerimizde, Cennet yurdumuzun her köşesinde, hepsinden daha çok başımız önünde de sen varsın.

Artık bizim herşeyimiz oldun sevgili Atatürk!..

Güneyde Tabiat, Hayat, Folklör, Yakın Tarih

- 1 -

Yazan : Dr. İslâmoğlu MÜNİF

- Profesör Dr. Sadi IRMAK'A Saygılarımla -

Tesadüfler.. neler yapmazlar, hayatın tesadüf olduğunu söyleyenlere bir kerre daha hak veriyorum. Mukaddes vazifesini ifa için Maraşa gelen üstün ruh ve nezaketine hayran kaldığım Adana Ticaret Lisesi Edebiyat hocası Görüşler'in yazı işleri Müdürü sayın Vehbi Evinc'i de tabiatın sihri olan tesadüfle tanıdım.

Yıllardır maddi, manevi kaynaklarından nemalandığım Adananın kalbimde sakladığım minnetle karışık hatıraları yaklaşmamıza zemin hazırlamıştı. Pemen bütün orta tahsilimi bağrında yaptığım altın ovanın, zümrüt ovanın ruha ferahlık veren sıcaklığını; nefis portakal kokularını bazen duyarım insiyakıyla içimi derin derin çekerim, ciğerlerimde bakıya kalan havadan o kokuyu, o samimiyeti ararım.

Bu hisler (inconsient) mda nekadar yer etmiş ki Gülhane tatbikat okulundaki sitajımı müteakip çektiğim kur'a da beni güney ellerinin kucagina verdi. Mukaddes vazifemi ifa ederken halk, köylü arasında tabiatın özenerek yarattığı bu bölgedeki görüşlerimi yazarak güney köylerinde tetkikler ismiyle bir kitapçık husule getirmeyi kendime vazife bildim.

Bu tetkiklerim üç kısım halinde olacaktır. Yakın tarihte ve millî mücadelede güney - güneyde FOLKLÖR - güneyde tabiat ve hayat.

Anadolunun, Türk yurdunun en ilmi fazilet, ahlak ana-nelerini sinsi kemirilerden kurtarmak için FOLKLÖRE bütün yurttan uzun tetkik ve araştırma yaparak ehemmiyet vermenin, halkevleri için en başta vazife olması gerekmez mi? Muhakkaki halkevleri bu vadiye çalışmalarına devam ediyor... İşte bende bu çalışmalara bir şeyler katmak ümidiyle sayın dostumun isteği üzerine güney köylerindeki tetkikler notlarından Görüşler için münasip gördüklerimi yazacağım.

Hakikatdan fazla; sanat, edebiyat ve fantazi bulamayacağımız bu yazıları yazanın bir hekim olduğunu daima hatırlayınız.

..

Yarın baharın son pazarlarından biri. Güneşin hayat fışkırttığı, Allahın özenerek yarattığı yurtdında göreceğim güzellik ve hakikatlerin hulyalarıyla yatıyorum...

Yıldızlarla süslenen mavi semada (Anadolunun haritasını arıyorum). Yarın ve inkılâpların o haritada yapacağı maddi, manevi yapılaşmaların gururunu şimdiden duyar gibi oluyorum. Gece karanlığa bürünerek ilerliyor. Fakat bir türlü bitmiyor.

Şafakla beraber atlarımızla Maraşın doğu kuzey köylerine gidiyoruz. Ahır dağlarıyla Yavşan dağları arasında uzanan geniş ovada yolumuzun solunda Teke-rek - Üngüt - Geyimli köyleri sıralanıyor.

Nedilli ovasının başlangıcında düzülen Fıstık, Zeytin ormanları içinde, koyu gölgelere bürünmüş köyler ovanın yeşilliği içinde nokta halinde görünüyor. Atlarımızın ayaklarının temas ettiği kekikler nefis kokularıyla gönüllere neşe, ferahlık veriyor.

Bakınız Maraşlı buraları nasıl tavsir etmiş:

Yücesinde kekik biter, keklik öter. Ovasında taraç gezer, pırınç biter.

Köylere yaklaşıyoruz. Su sesi, Anadolu yavrucuklarının cana yakın sesleri; kuzu sesleri, hepisinin yarattığı köy senfonisi.. bizi uzaklardan karşıladı.

Vatanı, namus ve şerefi için palası ile, tırnağı ile döğüşen bu yurdun atsız sakinleri şimdi de bir tane buğday, bir tane pırınç fazla istihsal için tabiatın cömertce bahşettiği nimetlere pırlanta emeklerini katıyorlar. İşte onun eseri:

Boyu aşan başak denizi. sanki ruzgârın bu denizde hasıl ettiği dalgalar kulaklara şunu getiriyor:

Mes'ut Türkiye.... Pahtiyar Anadolu?

Tekerek köyünün kapısında, bir su başında; kırıpkırlarının arasından yüce Ahır dağlarının doruğunu hulya alemi içinde seyreden bir yetmişlik ihtiyar.

Yanına doğru yöneldim Anadolu karakter ve asaletiyle beni selâmladı, yer gösterdi.. oturdum.

Asra yaklaşan yaşının izlerini okurum insiyakile daha dikkatle muhababımı tetkike koyuldum. O izlerden Sütçü İmam -- Aşık oğlu Hasan, Zeliha hatunun menkıbelerini okuyarak konuşmağa başladım:

- Devamı 15 inci Sayfada -

ATAMIZI ANARKEN

Saat dokuzu beş geçiyor. Yıl 1938-10 İkinciteş-
rin.. Artık Dolmabahçenin önünde dalgalar köpür-
müyor!.. Evet bir cihan ufkunun güneşi söndü!
Asker Atatürk, Dâhi Atatürk; Siyasi Atatürk öldü...

Gökler kadar sonsuz olan o mavi gözler işte
bu saatte ve bir daha açılmamak üzere kapandı. Evet
bugün bir sonbahar günü.. Bahçelerde güllerin son
yaprığını toprağa verdiği gündür...

Ya ölüm, ya İstiklâl parolasıyla bütün Dünyaya
haykıran, göçmek üzere bulunan bir yurdun temel-
lerini sağlamlaştıran, ufuklarımıza hayat güneşini
doğduran ve bayrağımızın hür dağaları altında mil-
letine İstiklâl havasını taddıran Atatürk kurduğu bu
özlü Cumhuriyeti Türk gençliğine emanet etti ve
gözlerini böylece müsterih kapadı.

İşte bunur içindirki bütün bir cihan ona ağladı..
Genç, ihtiyar, çoluk ve çobuk... Onu yalnız aramız-
dan kaybettik ve bu güneş bir büyük milletin ka-
nına ve kalbine intikal etti...

Her güneş doğar ve batar. Fakat Türkün güne-
şi batmadı.. Samsundan doğdu. Bizi nurlandırdı. Ruh-
larımızı ve dimağlarımızı aydınlattı. Bizi geliştirdi
ve gürbüzleştirdi. Refaha giden yolu O gösterdi. O
bir Cihandı.. Ve böyle kalacaktır!..

Bütün gözler Onun nârundan kamaştı. Damarla-
rımızdaki kana hız veren bu güneş bugün bir sem-
bol oldu. Yalnız gözlerden uzaklaştı, ve kalblere
sindi..

● Atatürk nekadar ağır olursa olsun, hiç bir yenilgenin, sağlam bir milletin varlığını zaferle devam
ettirmek için lâzım olan kuvvetleri harekete getirmesine engel olmayacağını bundan yirmi yıl kadar evvel
dünyaya isbat etmişti. Bu büyük adamın vakitsiz ölümü biz Almanları derin ve candan bir matemle sarstı.

Berlin, Berliner Tageblatt.

Tarih Öğretmeni
Aziz ERYALAZ

Şimdi, engin denizleri andıran bu mavi gözler-
de, alev saçlardan ve bir tarihi kendinde toplayan, o
mağnâlı bakışlarından uzak kaldık. Fakat onu gör-
müyorsak, gür sesini işitmiyorsak üzülmeyelim.. Çün-
kü, kablerimiz her vuruşunda onun temposu var.
Onun büyük ruhu On sekiz milyon Türkün dimağı-
na ve fikrine inkilabetti..

Kadınlarımız süngülenirken; çocuklarımız öksüz
ve yetim bırakılırken; Yurdumuz yakılır ve yağma
edilirken milli kuvvetin kaynağını teşkil eden bu
güneş Samsun ufuklarından doğmuştur...

Her güneş doğar ve batar. Fakat 19 Mayıs Gü-
neşi batmadı!.. Yine bizi O ısıtıyor, ve yine biz
ondan ve onun mukaddes Ruhundan hız alıyoruz...
Her işimizde ve her başarımızda onu hissediyoruz.
Onu bir Millet seviyordu!.. Onun bir dünya saygı-
yla anıyordu!.. Onu bir Cihan tarihi anlamağa çalışı-
yordu..

İşte bugün her Türkün birer Kemal olduğu gün-
dür; Bunun içindirki Onu saygıyla anıyoruz. Ve
gözlerimizin yaşını haklı olarak bu uğurda akıtıyoruz...

Bugün, Onun havamıza karışan nefesi yoksa,
kanımızı coşturan hızı vardır... O bizim semamızda-
dır!.. O bizim Bayrağımızdır!.. Yurdumuzun gökle-
rinde, taşında ve toprağında, onun eserlerine raslı-
yoruz, ve Altı okunun sonsuz ışıklarını görüyoruz...

Her aşkın, her İnkilâbın ve her başarının başı
oydu... O şimdi bir millettir ve bir bayraktır!..
İşte bu saatten sonradırki Atatürk Millet oldu!.. Mil-
let Atatürk oldu!..

Ne hoş, ne, tatlı, ne gönül okşayıcı bir ses ve
söz: (Türküm diyene ne mutlu!..)

YURT UĞRUNA

— Vehbi Evinc'e —
Sevgiyle

Dağlar taşlar hep seferber
Yurd uğruna yurd uğruna
Yıldızını döksün gökler
Yurd uğruna yurd uğruna

* *

Kara taş tohum ektik
Kılıcı kından çektik
Al kanı deryaya döktük
Yurd uğruna yurd uğruna

* *

Güller zafer zafer biter
Yangın yerli duman tüter
Dağlar gümbür gümbür öter
Yurd uğruna yurd uğruna

* *

Bayrak çekilsin kaleye
Meydan vermek velveleye
Göğüs gereriz gülleye
Yurd uğruna yurd uğruna

* *

Hey.. bu millet neler yapar
Her ot mızırak her taş siper
Gör kıyamet nasıl kopar
Yurd uğruna yurd uğruna

* *

Yağmur yağar taş üstüne
Düş görürüz düş üstüne
Can değilmi baş üstüne
Yurd uğruna yurd uğruna

* *

Göğceli derki ne çıkar
Varsın ağlasın nazlı yar
Bir delice serimiz var
Yurd uğruna yurd uğruna

— Göğceli —

Koca Binboğa Berut Dağları

Şu Maraşın Afşın kazasındadır.
Koca Binboğayla Berut dağları.
Ne mutlu ki sana Maraş sendedir,
Koca Binboğayla Berut dağları.

Binboğa Berudun, Toroslar aslı,
Maraşla Elbistan bu dağa yashı,
Binden fazla güzel köy ile süslü,
Koca Binboğayla Berut dağları.

Çektğim dağların hasreti, yası,
Gitmiyor aklımdan dumanı, pusu,
Sur içine almış güzel Efsusu,
Koca Binboğayla Berut dağları.

Sol tarafta Berut, binboğa sağda,
Gözüm bu dağlarda ne balda, yağda,
Bir ucu yerde de bir ucu göğde,
Koca Binboğayla Berut dağları.

Bir taraftan Göksün, bir yandan Hurman
Akar okuyarak kuşlara ferman,
Göge çıkmış çamlar, her yanı orman,
Koca Binboğayla Berut dağları.

Temmuz, Ağustosta karları erir,
Mor menekşe sarı sümbüller yürür,
Tepesinden ta Halebi gösterir,
Koca Binboğayla Berut dağları.

Çayır çimen her yanını süslüyor,
Avaz edip çamlar ninni sesliyor,
Binlerce Aydınlı, yörük besliyor,
Koca Binboğayla Berut dağları.

Gitmiyor dilimden dağların viridi,
Korkuyorum gine bu ölüm derdi,
Meşhur Köroğlu'nun meskeni yurdu,
Koca Binboğayla Berut dağları.

Burada mefün nice şol özü paklar,
Ayvazla Köroğlu, yediler, kırklar,
El'an atlarının zikkese saklar (1)
Koca Binboğayla Berut dağları.

Aşım Efsusludur, Cevlanogluyum;
Aşk elinden yüreciği dağılım,
Kurtar beni ben sehilde bağlım,
Koca Binboğayla Berut dağları.

Al beni buradan dağlar elin ver,
Ne muradın varsa sen de ona er,
Terzi nin doğupla büyüdüğü yer,
Koca Binboğayla Berut dağları.

Terzi Hüseyin ŞAŞIRMAZ

(1) Efsusun (Afşının) iki saat yakı-
nında Binboğa dağında Köroğlunun atlığı
denilen büyük mağara anlatılmaktadır.

Orhun Abideleri ve Ortazaman Türklerinde Devlet Teşkilâtı

— 68 inci Sayıdan Devam —

Yazan : Şevki BERKER

lûgatına ve yine aynı âlim tarafından neşrolunan Yenisey ve Orhun âbilerine göre eski Yeniseylilerde Bel âdinde bir ilâh vardı. Fakat bu Bel kelimesi Yenisey yazılarında El olarak okunacaktı ve bu husustaki esas Thomsen tarafından 1913 te keşfedilmişti.

Vesikacı âlim Barthold dahi Radloff gibi aynı hataya düşmüş ve El, i Bel okumuştur (8) Barthold, 1926 da İstanbul Darülfünununda verdiği konferansta şöyle diyor :

“Şüphesiz *Takya Türkleri şamanî idiler*. Bununla beraber umumiyetle *Türk lisanında şaman kelimesine mukabil istimal olunan kam kelimesi* âbidelerde hiç kullanılmamıştır. Yenisey yazılarında ise *tenri* kelimesiyle beraber birde Bel kelimesine tesadüf ediliyor. Şüphesiz bu da şamanîlerin ihtiram ettikleri ervahtan (Cinlerden) biri olmalı, fakat Orhun yazılarında bu kelime yoktur. (9)

Avrupa alimlerinin Orhun kitabeleri muammasının ballinden sonra mütemadi bir mesai içinde bulunduklarını Prof. Fuat Köprülü'nün şu yazılarından anlıyoruz :

“Başta büyük Türküyatçı Radloff olmak üzere Donner, Schlegel, Melioranski, Vembéry, Hirth, Barthold, Marguart, Eang, ilâh.. gibi bir çok âlimler bu kitabeler hakkında lisanî ve tarihî tetkikatta bulundular. Bu husustaki tetkikat o kadar çoktur ki, Prof. Samoyloviç bu mesainin bir bibliyografisini yapmak mecburiyetini his etmiştir. Yalnız şunu söyleyelim ki bu mesai ne kadar kıymetli olursa olsun ve istikbalde dahı ne gibi tetkikat yapılsa yapılsın, asıl büyük şeref hissesi daima Thomsen'e racidir. (10)

“...Yalnız Danimarka'nın değil bütün cihanın en büyük lisanîyat âlimlerinden biri olan Thomsen, uzun ve şerefli hayatında mütemadi çalışmış, ve lisanîyat ilminin tekâmülü tarihinde büyük bir mevki kazanmıştır. Daha ilk eserlerinden itibaren gösterdiği derin nüfuz'u nazar ve kabiliyet, onun büyük bir üstad olacağını anlamıştır. Hakikaten, meşgul olduğu bütün sahalarda büyük bir kudret ve nüfuz'u göstermiş, vücuda getirdiği eserler bu güne kadar muhalel kalmıştır. Thomsen'in Türkiyat ile işigali, sair sahalardaki mesaisine nazaran çok az sayılabilir. Böyle iken, Orhun kitabelerini iptida keşf ve halle muvaffak olması âdeta harikadır, ve işte bu sayede Türkiyat sahasında da lâyetmut bir isim kazanmıştır. (11)

Bu büyük âlim ve kaşifin Şarkî Türkistanın Mazisine Dair unvanlı makalesi Bay Cemal Köprülü tarafından türkçeye tercüme edilerek Türkiyat Mecmuası'nın ikinci cildinde, Moğolistan'daki Türkçe Kitabeler adlı çok kıymetli yazısı da H. H. Schae-der tarafından almancaya ve buradan yine türkçeye çevrilerek aynı mecmuanın üçüncü cildinde neşredilmiştir.

Orhun âbideleri yalnız tarih bakımından değil, Türk edebiyatı ve Türk hukuku tarihi bakımından da fevkalâde ehemmiyetlidirler. Orhun Kitabelerinde devlete il, hükümdara Kağan, asillere Bey, millete Budun denmektedir. Devlet teşkilâtı dahilinde bulunan bu kelimelerin herbiri hukukî bir manâyı ifade eder.

Thomsen il kelimesini İmparatorluk şeklinde tercüme etmiş, Radloff ise kabile ittihadı mukabilinde kullanmıştır. İl mefhumu, Türk telâkkisinde içtimai teşkilât mânasına gelir ve bu suretle, Türklerin muhtelif devlet şekillerine tekabül eden bir kelime olarak kullanılır.

İl kelimesi, lûgatteki mânasile - muhtelif Türk lehçelerine nazaran rabıta alâka ve birleşme manalarını gösterir. Bu rabıta, bütün bir millete tatbik edildiği zaman içtimai teşkilâtı veya müteşekkil camia mânasına gelir ki, bu müteşekkil camianın hukukî adı da devlettir. Fakat müteşekkil camianın devlet, yani il olabilmesi için yurda, ulusa, istiklâl ve nazif bir hâkimiyete sahip bulunması lâzımdır. Bu nazif hâkimiyeti devlet kurucularının ulus üzerindeki meşru hâkimiyetleridir. Türklerdeki devletçilik kabiliyetini ve bu nazif hâkimiyeti Orhun kitabeleri aynen nakletmektedir :

“Üze (12) kök tenri asra yağız yer (13) kılındukta ekin (14) arâ kişi oğlu kılınmış. Kişi oğlunda üze eçüm apam Bumin kagan İstemi kagan olurmuş, olurıpan Türk budunun ilin törisin tutabirmiş, itibirmiş,

(8) Tafsîlât için bk. Abdükadir, Türkoloji Ders Hülâsaları Ankara, Dil ve Tarih Fakültesi neşriyatından.)

(9) Barthold, Orta Asya Türk Tarihi hakkında dersler, İst. 1927 s. II.

(10) Fuat Köprülü, Profesör Wilhelm Thomseu, Türk Yurdu, c. V. No. 25

(11) Fuat Köprülü, Türkiyat Mecmuası, 11. 638.

(12) Wilhelm Thomsen'in Inscriptions de L'Orkhon adlı eserinde Öze.

(13) Aynı eserde Yir.

(14) Aynı eserde İkin.

tört bulun kop yağı ermiş, sü sülepen tört bulundaki kop almış, kop baz kılmış, balığıg yükündürmüş, tizligig sökürmüş. İlgerü Kadırgan yıška tegi, kirü temir kapıgka tegi kondurmuş, ekin ara idi oksız kök Türk ança olurur ermiş, bilge kağan ermiş, alp kağan ermiş, buyruki yeme bilge ermiş erinç, alp ermiş, erinç begleri yeme budunu yeme tüz ermiş. Anı içün ilgi ança tutmuş erinç ilig tutıp törüg itmiş... Hüse-yin Namık Orkun, Eski Türk Yazıtları. s. 28-30

Yani : “Yukarda mavi gök, aşağıda yağız yer yaratıldı ; ikisinin arasında insan oğlu yaratılmış. İnsan oğlu üzerine ecdadım Bumin Hakan, İstemi Hakan (tahta oturmuş; oturarak Türk milletinin ülkesini, türesini idare edivermiş, tanzim edivermiş. Dört taraf hep düman imiş. Asker sevkedip dört taraftaki kami hep (itaatı altına) almış, hep muti kılmış. Başlılara baş eğdirmiş, dizlilere diz çöktürmüş ileri (şarkta) Kadırgan ormanına kadar, geri (garpta) Demirkapıya kadar (Türk milletinin) kondurmuş. (Bu ülke-lerin) ikisinin arasında sahipsiz ve teşkilâtsiz (olan) Gök Türkleri tanzim edip böylece otururlar imiş. Bilge hakanlar imiş, cesur hakanlar imiş. Buyrukları yine bilge imiş. Cesur imiş. Beyleri yine, kavmi yine uygunmuş. Anın için ülkeyi böylece tutmuş, ülkeyi tutup türe tanzim etmişler. H. Namık Orkun, Eski Türk Yazıtları, s. 29-31

Yine Orhun kitabeleri devlet teşkilâtında asayiş ve adâlete büyük bir kıymet vermektedir

Kitabeler, bize Bumin sülâlesinin inkirazında asayişe riayetsizliği esas olarak gösterilir :

“...Peğleri budunu tüzsiz üçün, tabgaç budun teb-
liğin körlig üçün, aramakşısın üçün, inili eçili kin-
sürtükün üçün, begli budunlug yonşurtukün üçün,
Türk budun iledük ilin ıgını ıdmış, kagaladuk kaga-
nın yitürü ıdmış. Tabgaç budunka beglik urı oğlın
kul boldı, silik kız oğlın kün boldı. Türk begler
Türk atın ıtı, tabgaççı begler Tabgaç atın tutıpan
tabgaç kaganka körmüş, elig yıl işig küçig birmiş...!
H. Namık Orkun, Es: Tür. Yaz., s. 30-32

● “Yeni Türkiyenin yaratıcısı Cumur Reisi Kemal Atatürkün ölümüyle büyük bir asker, büyük bir devlet adamı, büyük bir lider dünyadan kaybolmuş oluyor. Bir zamanlar Avrupaya fuzuli girmiş sayılan Türkiye, Atatürkün sayesinde Avrupanın iç politikasında değerli bir aza olmuştur.” — Londra, Times.

Yani : “Beyleri, kavmi âsi olduğundan Çin kavmi de hilekâr, kurnaz (?) olduğu için küçük kardeşler, büyük kardeşlerin aleyhine kıyam ettiği için, beylerle kavim arasında nifak olduğu için Türk milletinin (eskidenberi) ülkeli olan ülkesi inkiraza yüz tutmuş. Hakanlık olan hakanını sukuta uğratmış. Çin milletine Beylik erkek evlâdı kul oldu, evlâdını kul eyledi. Pakize kız evlâdı cariye oldu, velâdını cariye eyledi. Türk beyleri Türk adını atmışlar, Çin beylerinin çince adlarını alarak Çin hakanına itaat etmişler. Elli yıl işlerini güçlerini vermişler. H. Namık Orkun, Es. Tür. Yaz. s. 42-33. (15)

Kitabenin muhteviyatına ve daha evvelki izahata göre, Türk devlet mefhumunda ve onun yaşamasında adalet ve asayiş çok mühim yer işgal etmişti.

Türk devletinin esas unsuru olan Hakan, hâkimiyetin en yüksek mümessili ve aynı zamanda devletin en büyük memuru idi. Hâkimiyetin en yüksek mümessili olmak sıfatile bazı haklara sahipti; Hükûmete riyasette bulunur, türeler vazeder ve seferde ordunun baş kumandanlığını deruhte eylerdi. Mamefih hakan bu haklarını başka birine tevdi edebilirdi.

Devletin en büyük memuru olmak sıfatile de memleketin istiklâl ve tamamiyeti mülkiyesine, iktisadi refahına, emniyet ve asayişine dikkat eylemek mecburiyetinde idi. Bunlar yapılmadığı takdirde, millet hakanı tahtından ıskat edebilirdi.

— Devam Edecek —

(15) Hakikaten, Şapolya zamanında (581-587) Çinlilerin entrikaları ve hanedana mensup prenslerin ihtirasları yüzünden Gök Türk İmparatorluğu şarkî ve garbî namlarıyla ikiye bölünmüştü (582). Şarkta şapolya, garpte İstemi'nin oğlu Tardu hüküm sürüyorlardı. Şarkî Gök Türk Devleti ayrılıştan yarım asır sonra Çinlilerin hücumu ile ortada kalktı (650). Garp Gök Türkleri de dahillî mücadeleleri ve har'ci hücumlarla 659 da istiklâllerini kaybettiler. Fakat Çin esareti Türklere çok ağır geldiğinden Kültigin'in babası Kutluk kan (han) yeniden şarkî Gök Türk Devletini ihya eyledi. İşte, âbidelerin işaret ettikleri bu elli yıllık zaman. 630-681 tarihleri arasındaki fetret devridir.

MEKTUP

Rüyama girer Seyhanın
Balığı olduğum günler..
Kumlar, çakıllar, sular da
Beni rüyada görsünler!

Dalgalarıyla oynasır,
Köpüklerinde yatardım;
Suyun tadını kurbagalar
Çıkarmadı, ben çıkardım.

Söyleyin, yine Seyhanın
Kıyılarında saz var mı?
Akşamları şıkır şıkır
Kızlar gülüşüp oynar mı?

Yolcu beklerken alaca
Karanlığında akşamın,
Şişeler kanatlı gelir,
Suyu olurdu soframın.

Elde portakal kabuğu..
Ki alından kadehimdi..
Miski ağcadan çekilmiş
Boğmamı kim verir şimdi?

Bugün artık yamacımda
Seslenir derme, horata..
Rüzgârlar cibinliğini
Attı Seyhandan Fırata.

Seyhanın bir yastıkta
Yattım yazlarıyla
Akrabalığım vardır
Kumlarıyla, sazlarıyla.

İmzam oldular ağaçta,
Fermanım, turam olsunlar
Hadırlının yollarında
Attığım kurşunlar!

Adaların, kuytuların
Tapusu hâlâ elimde;
Dostlarımı ele vermem,
Yerlerini bilirim de.

Açıl Dilberler Sekisi,
Açıl İncirli bağ yolu;
Şu bağlardan, bahçelerden
Al payını elma kolu!

Gülekle bağından erik,
Aşyalıdan üzüm çaldım,
Korkmasınlar gelir diye..
Artık uzaklarda kaldım.

Artık uzamak istesem
Bağlarına elim ermez;
Yollar, aşılmaz yollar ki
Getirmiş beni, götürmez.

Sevdiklerime armağan
Bıraktım bir güz meysimi
Taşköprü'nün taşlarında
Duysunlar ayak sesimi.

Bir yanda turunc, bir yanda
Kesik kan portakalları..
Ve bağlarda sakızların
Bir yeşil bulut dalları.

Bir kamışı düşürmeden
On parçaya bölen eller..
Kamıştır, karğıdır, daldır,
Portakaldır yine yollar.

Düze yaymış sürüsünü,
Kendi yüksek yerde yatar;
Çoban dedenindir bu yurt
Dağdan Yüreğire kadar.

Güneşte tunç adamların
İşaretini anladım..
Bayrağına öpen kızı
Bayrağına nişanladım.

Söğütlerin buğu buğu
Yeşilinde tüten benim,
Geceler hakkılarıyla
Bir ağızdan öten benim.

Söyleyin selâmlarımı
Kurtepenin kurtlarına;
Bir körpe kuzu kapmadan
Dönmesinler yurtlarına!

Tarlaların ortasında
Pamuk yığınları kucak;
Ki üstünde Çukurova
Kızları kadın olacak.

Su saati gıcır gıcır
Hâlâ yerinde döner mi?
Bir yaz beklediklerimiz
Yayla yolundan inermi?

Çocuk sesi olup bir bir
Kucağıma döküldüler
Sevdiğim kızın Seyhana
Ezberlettiği türküler.

Seyhanın bir yastıkta
Yattım yazlarıyla..
Akrabalığım vardır
Kumlarıyla, sazlarıyla.

Arif Nihat Asy

Gidin Aslanlarım (I)

Yeter artık eğlenmeyin burada
Vaktiniz boş geçirmeyin arada
Okulların açıldığı sırada
Gidin arslanlarım gülerек gidin
Bizi soranlara selâmlar edin

Leke yoktur Türk kanıdır kanınız
İşitelim yüksek gelsin ününüz
Ümit sizde den görelim gününüz
Gidin arslanlarım gülerек gidin
Bizi soranlara selâmlar edin.

Bulut gibi her taraftan ağdınız
Rahmet olup bu dağlara yağdınız
Güneş gibi Düziçinden doğdunuz
Gidin arslanlarım gülerек gidin
Bizi soranlara selâmlar edin.

Vur davulecu ayrılığın havasın
Şeneldelim arsların yuvasın
Çınlatarak şu Düziçi ovasın
Gidin arslanlarım gülerек gidin
Bizi soranlara selâmlar edin.

Yankılansın şu dağlar şu ova düz
Hep beraber oynayalım oğlan kız
Neş'e ile dolsun bütün içiniz
Gidin arslanlarım gülerек gidin
Bizi soranlara selâmlar edin

Ayrılık günüdür beni kim kınar
İçimde ateş var ciğerim yanar
Öğretmenler sizi şöylece anar
Gidin arslanlarım gülerек gidin
Bizi soranlara selâmlar edin.

Gam ile kasavet çoğaldı tasan
Tahammül eyle de ağlama de sən
Sevgili muavindir Asım Esen
Gidin arslanlarım gülerек gidin
Bizi soranlara selâmlar edin.

Kime ne diyeyim feleğin işi
Akıyor durmadan gözünün yaşı
Hepinize diyor eğitim başı
Gidin arslanlarım gülerек gidin
Bizi soranlara selâmlar edin

Adana

—Hocam Arif Nihat Asyanın
Mektubuna cevap—

Bir altın ışıkla köpüklerinde
Uzanıp sevinçle dolduğun günler
Sazıyla, kumuyla yerli yerinde;
Seyhanın balığı olduğun günler.

Ay dökülür pul pul, güneş dökülür
Bu deli Seyhanın göğsü üstüne.
Bir yeşil rüyadır; dal dal bükülür
İnce söğütlerin süsü üstüne.

İkiz mevsimlerin düğün halayı
Ateş çiçekleri, kar çiçekleri.
Bu tırşe gözlü kız, bu nur balayı
Bu kardeş bayanın yeşil eseri:

Köprüdür, sekidir, hüyükür, sattır
Portakaldır, muzdur, kamıştır, daldır
Bir körpe gelindir; hayli cömerttir.
Pamuktur, limondur, Arıdır, baldır.

Bir mermer andıdır tunca karışmış
Destanlara kanmış, kuldân uludur.
Bayrak gibi yanmış, gökle sarışmış
Batıdır, doğudur, bir akar sudur.

Hamit Salih Asyalı

Hele müdürümüz Bay Lütfi Dağlar
Karalar geymiş de matemler bağlar
Gizli gizli of der içinden ağlar
Ağlatman arslanlar gülerек gidin
Bizi soranlara selâmlar edin.

Terzi der ki eşe dosta yarana
Ne mutludur bugünlere erene
Güle güle binin varın trene
Gidin arslanlarım gülerек gidin
Bizi soranlara selâmlar edin.

TERZİ

Hüseyin ŞAŞIRMAZ

(1) Bu yıl ilk mezunlarını veren Düziçi Köy
Enstitüsü Talebelerini Hayata Uğurlamaktadır.

Mansurluda Ziraî Durum

VI

— 68 inci Sayıdan Devam —

Yazan : Y. Doğudandoğan

Yazdan kesilerek her evin önündeki ağacın çatalı dalları arasına istif edilmiş yapraklı çahlar keçilerin kışlık gıdasını teşkil eder. Hatta "Odunun irisini, samanın kurusunu Marta saklayamayan köylünün ineği, öküzü, eşiği ve atı da bu çereze fit olur.

İnek, at, eşek ve hatta bir çift öküz hali vakti yerinde olanların harcıdır. Bu seriyi edinmeye kudreti yeter dereceyi bulanların ilk emeli bir çift öküz edinmektir. Bu emelin tahakkuku rahat bir nefes almaya yeter. Köyün refah derecesine bir fikir verebilmek için 'ağa' sınıfından birisini ele alırsak, aşağı tabakanın durumu aydınlanır.

Köyün zenginlerinden Ömer Gündoğdunun ancak (150) dekar tarlası ile (150) kadar keçisi vardır. Köyün umumi olarak ekilen arazisinin (1000) dekarı geçmediğini söylemek yanlış bir şey olmaz. Yine bütün köyün bir bu kadar sayı keçisi olduğunu kat'iyetle söyleyebiliriz. Köyün ziraî hayatının esasını teşkil eden hayvancılık ve toprak işlerinin bu durumda olduğunu göz önüne getirirsek köyün ve köylünün iktisadi durumunu da anlayabiliriz.

Ekim münavebe ile olup bir yıl ekilen tarla, bir yıl da dinlendirilmeye bırakılır. Kölü bu dinlendirme işini hayvancılığa uydurmuştur. Güneyden kuzeye uzayan Mansurlu deresinin doğusuna düşen tarlaları bir yıl, batısındaki tarlalar ertesi yıl ekilir. Pöylece dinlendirmeye bırakılan (salan) taraf hayvanların otlatılmasına tahsis edilmiş olur. Bu durum ekilen tarlaların korunmasını da kolaylaştırır.

İnderisindeki tarlalar da aynı şekilde işlenir. Burada da bir parça ekilir, bir diğer parça bor bırakılır. Burada ayrıca otlakiye de salan sistemine uydu-rulur. Ekilmiş olan taraftaki çayırığa hayvan bırakılmaz otları kışığa hazırlanır. Ekilmeyen taraftaki de hayvanların otlatılmasına yarar. Kışığa ayrılan çayırık belli zamanlarda ihtiyar heyetinin nezaretinde biçilir, kurutulur ve ahırlara istif edilir. Biçme günü ihtiyar heyeti, herkese biçeceği yeri gösterir. Bu taksimde hakkına razı olmayıp, gürültü patırtı çıkaranlar da eksik olmaz. Lâkin hakkına razı olanların tükü söyleyerek orak sallamaları sükûneti çabuk canlandırır.

Topraktan faydalanma çok mahduttur. Tahıldan başka en çok ekilen patates (konpir)dir. Patates ekmeği destekler ve asli gıdalar arasında yer alır. Patates taşı ve çakıllı toprakların kahrını çekmesini bilmıştır. Bu meyanda sebze olarak az miktarda soğan ve fasulya ekilir. Yine ekmeği desteklemek bakımından mısır da ikinci plânda yer alır. Bu sayıyı yarım düzineyi bulamayan bitkilerden başka hemen hemen hiçbir sebze ekilmez ve bilinmez.

Meyva meselesine gelince : Çok miktarda ceviz, kiraz, dut ağacı vardır. Fakat meyvaların "Abdurrahman çelebisi"de üzumdür. Sarp kayalıklara me-haretle tırmanan keçiler gibi, bağlar da kollarını kayalara uzatmaktadır. Pekmez kış günlerinde bedenlerin kaloriferidir.

İnsanların gezmeyeceği kadar dik yamaçlara tırmanan bağlar, insanlardan kaçıyor da bulutlara doğru uçuyormuş hissini verir. Bu bağlarda üzümün nasıl toplandığını görmedim. Fakat budama şekli hakikaten orijinaldir. Bu iş için bağın enüs başından başlanarak aşağı doğru kaya kaya çubuklar kesiliyor. Sırtını heybetli dağlara veren ve kökünü kayaların bağına salan bu bağlar sahiplerinden çok az şey ister : Budama ve hayvanlardan koruma..... Ne yazık ki yamaçlar baştanbaşa bağ değildir.

Arıcılık için elverişli bir bölge olmasına rağmen halk, bu zenginlikten de faydalanmıyor. Torosların binbir çeşit çiçeğinden koku alan bembeyaz balın mestedici rayihası ne yazık ki, Mansurlulara derdini anlatamamış. Bu nimetten faydalanamamalarını da sudan bir mazerete yükleyolar. Bal çalınıyormuş. Yazları küçük çapta aşiret hayatı yaşadıkları için kovanları beraberlerinde taşıyamıyorlarmış. İşte bu sebepten baldan başkaları faydalanıyormuş. Ne derece doğru bilinemez.

Köyün asli maddesinden olan ve köy kelimesini horoz sesleri, tavuk "gıt gıdak"ları bestelerken; Mansurluda tavukeculuk ta geri kalmıştır. Bir düzine tavuğu olanlar pek az. Buna da "yukarıki mazeretle cevap vereceklerdir.

Yalçın dağların ve zifiri cehaletin çerçevelediği zavallı halk karın doyurmayı bile düşünemiyor. Kadere ve tabiata gem vurmak şöyle durson; onun boyunduruğuna tevekkülle baş eğiyor.

Burada (Hooh... kara öküz hoohl., ölünceye kadar geçim gerek) diyen köylü yerine (Çit kara keçi çit.l ölünceye kadar çile gerek) diyen bir köylü tipi var.

— Devam Edecek —

Adana'da Şive Hususiyetleri

— Geçen Sayıdan Devam —

III

Yazan : Sait TORAMAN

Adana şivesi hakkında geçen nashada tesbit edilen 20 madde, az veya çok bir kelime gurubuna ait hususiyetlerdi.

Bir de umumi bir kaide hükmünde olan özellik-leri gözden geçirelim.

1 — «Ci» eki çok defa yumuşak sessizlerden sonra da «Çi» olarak gelir.

Yalancı — Yalançı
Demirci — Demirçi
Kalaycı — Kalayçı gibi.

2 — İsim tamlamalarında (izafet terkiplerinde) tamlıyan takısı sesli bir harften sonra (Nin) yerine (Yin) şeklinde söylenir:

Anayın, babayın, öğretmeniğin sözlerini diyne gibi.

3 — Çok defa (iken) ekinin sonuna bir (e) gelir.

Gelirken — Gelirkene
Giderken — Giderkene
Alırken — Alirkene
Okurken — Okurkene gibi.

4 — Bağ olarak kullanılan (le, la, ile) eki kelimenin sonuna; ses uyumuna göre, (Nen Nan) şeklinde gelir.

Benimle yerine Bennen
Seninle » Sennen
Trenle » Trnnen
Vapurla » Vapurnan
Bıçakla » Bıçaknan
Ahmetle » Ahmetnen gibi

5 — (Beri) eki her zaman (Pelli) olur.

Sabahtanberi yerine Sabahtanbelli
Akşamdanberi » Akşamdanbelli
Dündenberi » Dündenbelli
Ogündenberi » Ogündenbelli

6 — Adanada büyük ses uyumu (Ahenk kaidesi) hemen, hemen umumdur. İstanbul şivesinde kaideye aykırı olarak söylenen kelimelerin hepsi Adanada bu kaideye uygun olarak söylenir. Hatta özel isimler bile.

Kestane — Kestene
Zerdali — Zerdeli
Helva — Halva
Elma — Alma
Dane — Dene
Aferin — Eferim

Kiraz — Kirez
Biraz — Birez
Ateş — Ataş
Şıra — Şire
Nargile — Nergile
Ahmed — Ehmed
Ayşe — Anşa gibi.

7 — Bir kelimede (A) dan sonra (U) varsa mutlaka (l) olarak söylenir. Bu suretle küçük ses uyumunda da İstanbul şivesince aykırı olarak telâffuz edilen kelimeler Adanada bu kaideye tamamen uygun olarak söylenir.

Armut — Armit
Karpuz — Karpız
İstanbul — İstanbul
Hamur — Hamır
Çamur — Çamır
Yağmur — Yağmır
Sabun — Sabın

Çekimlere ait Özellikler

1 — İstek kipinin birinci çoğul şahsı (Elim, Alım) takısı yerine (ek, ak) takısını alır.

Gidelim yerine Gidek
Alalım » Alak
Görelim » Görek
Bulalım » Bulak

2 — Mişli g-çmişin birinci çoğul şahsı (Mişiz) takısı yerine (Mişik) takısıyla söylenir.

Yemişiz — Yemişik
Satmışız — Satmışık
Görmüşüz — Görmüşük gibi.

3 — Mişli geçmişin ikinci teksil şahsı (Sin) takısıyla söylenecek yerde (ln) takısıyla söylenir.

Bilmişin — Bilmişin
Silmişsin — Silmişin
Almışsin — İmişsin denir.

4 — Gelecek zamanın ikinci çoğul şahsında Ceksın yerine Cen gelir.

Gelebeksın yerine Geleceen
Göreceksın » Göreceen
Vereceksın » Vereceen

5 — Geniş zamanın birinci çoğul şahsında (İz) takısı yerine (İk) gelir.

Öz Türkçe Yazalım

Seçme Sözler

— D —

Da! - iğ ; ağrı
dehalet - sığınmak
dahletmek - kınamak
daim - sürekli ; süren
dair - dolayı ; için
daire - teker ; tekerlek
dalâlet - azma ; sapınç
dam - tuzak
darat - görken
defter - yazak
destan - üykü ; erteki
define - gömü
dehşet - yılan
delil - belge ; kanıt ; kılavuz
ders - öğreti ; alıştırma
desise - dek ; al
deşt - çöl ; bozkır
deva - em
deveran etmek - dönmek, dolaşmak
devr - dönüş ; dönüm
devre - çağ
dılı - gen ; kol ; yamaç
diğer - başka ; özge
diğerbin - özgecil
dikkat - abay (abaylamak)
dil - gönül ; yürek
dünya - acun ; açın
durbîn - uzak gören ; dözgü
örnekler :
Son buse den (Ali Ekrem Kemal)

Titreyen busei sevdâ dili masumunda
dolaşır ağlayarak çehrei mağmumunda
türkçesi :

Yazıksız yüreğinde titreyen sevgi öpücüğü ağ-
layarak kaygılı yüzünde dolaşır.

Cenap Şehabeddin (Elhamî şîta den)
Dök hakî siyah üstüne ey destî sema dök
Ey destî sema, destî kerem, destî şîta dök!
Ezhari beharın yerine berfî sefidî
Elhamî tıyurun yerine samti ümidi

türkçesi :
Ey göğün eli, ey bağış eli ; ey kışın eli ! kara-
toprağın üstüne ilk yaz çiçeklerinin yerine ak kar-
ları ; kuş cıvıltıları yerine, umut sessizliğini dök :

Namık Kemal :

Hayatımdan muvazzezen vatandan infisal ettim
Sebatü azme hail bir deni dünya mı kalmıştır
türkçesi :

Canımdan sevgili iken ben yurdumdan ayrıldım.
direnip dayanmağa engel bir alçan açunmı kaldı.

Ziya Paşa :

Sabit kadem ol merkezi memunü rizada
Vareste olup dairei havfû recadan
türkçesi :

İnç ve sağlam tanrın isteği durağında ayak dire-
Korğunuyla umut dolambacından ilğini kes !

M. Bakşı

● «Atatürk'ün şehsında yeni Türkiye'ye ruh veren bir adam kaybolmuştur. Bu derece yüksek kıratda bir adama sahip olduklarından dolayı Türklere imrenebiliriz. Çünkü biz de bugün Mustafa Kemal'in dünya sahnesinde görüldüğü zamanki Türkiye'nin vaziyetine benzer bir mevkide bulunmaktayız.—Prag, Ç.T.K.Ajansı»

Vazife Aşkı

Adana'dan yeni ayrılan eski Maarif Müdürümüz Şevket Süreyya Aytaç «Vazife aşkı» adıyla yeni bir eser neşretmiştir. Bu kıymetli kitapta sırasıyla : (Ha-yat ne içindir, Sevmek ve İnanmak, Hayat ve İdeal, Vazife aşkı, İnsan nasıl mes'ut olur, Halkevlerinde vazife, İnkılâbcılık ne demektir, Disiplinli hürriyet,) karakter, Dosluk ve arkadaşlık, Kahramanlık ruhu, Neşe ve hayat, Bu güzel itiyatlar nasıl kazanılır, 20 inci asır yarış asırdır) başlıklı yazılar vardır. Bu konular herkesin, bilhassa gençliğin istifadesi düşünülerek çok alakalı bir şekilde işlenmiştir.

Bir fikir ve İdeal adamı olan sayın arkadaşımız Şevket Süreyya Aytaç'ın bu kıymetli eserini hararetle tavsiye ederek her biri birer vecize değerindeki sözlerinden bazılarını okuyucularımıza naklediyoruz:

● İnsan kendisini çeviren sonsuz bir imkânlar âlemi içindedir. Bu imkânlardan kaçtane ve hangi-lerini tahakkuk ettirebilirse o kadar muvaffak olur. Türlü türlü istikametler açan sayısız düğmeler için-deyiz İş o düğmeleri bulup çevirebilmektedir.

● Toprak vücudumuzu gömdüğü zaman, bizi kimse dışarı çıkaramaz. Fakat eğer değerli bir eserin sahi-bi isek, toprağın içine de bizi kimse sokamaz. Ya-şarken kaybolmak mümkün, ölümün bile kaybede-miyeceği bir varlık haline gelmek yine mümkündür.

● Sevmek ve inanmak.. Hayat, bu menbada-n kaynar. Menba durduğu zaman yolumuz artık kup-kuru bir çöl olur.

● Atatürk rüzgârlarda dalgalanan bayraklar gibi hayalimizde her zaman canlı ve taze değil midir? Sevenler bir dinamo gibi kuvvetle doludurlar.

● İdeal ufukta bir ışıktır. Onun cazibesiyle hayat yoluna devam ederiz. Bir ideale bağlı olarak yaşamak, bize yaşayışın bütün güçlüklerini unuttu-rur.

● Bir cemiyet içinde yaşayan insan o cemiyet varlığının bir parçasıdır. Cemiyet canlı olduğuna göre parçanın da canlı olması, yani bir vazife yap-ması lâzımdır. Vazife ise lakırdı değildir, iş-tir. Ziya Paşa'nın:

Şahsın görünür rütbei akli eserinde
Âyniesi iş-tir kişinin lâfa bakılmaz.

Sözü ebedi olarak doğrudur.

● Çalışmak, saadetin kaynağıdır. Yaşadığımızı onunla anlarız. Çünkü «çalışmak günü kısaltır fakat ömrü uzatır.»

● Halkçılık bizde dışarıdan girmiş ve zorla yerleştirilmesine çalışılmış bir nazariye değildir. Cemiyetin ihtiyaçlarından doğmuş içtimai ve tarihi bir neticedir. Onu doğuran hamle bir halk galeyanı, bir millî iradenin tehlike zamanında ve bir büyük heyecan içinde meydana çıkması ve kendi kendisini duy-ması, teşebbüs zaferle neticelendiği zaman tabiatıyla bir halk hakimiyeti tesis ederdi. Bu doğuş bir tabii doğuştur. Ve her normal doğuş gibi köklü, esassî ve yaşama garplarına maliktir.

● Milletler ufuktan ufka atılırken her vardık-ları ufukta yeni hayat şartlarına kavuşurlar. Bu şart-lar bir müddet için onlara (en ileri) gelir. Ve tat-min edilirler. Fakat çok geçmeden bu şartların da ötesinde yeni ışıklar belirmeğe başlar. Cemiyetin gö-rüşü değişmiş, yeni bir hedefin istiyakları başlamış-tır. Artık cemiyet, Yumurtanın içinde dışarıya çık-mak için kabuğunu gagalıyan civciv gibi bu yeni zarfını da geçmek ister.

● Karakersiz insan, insansız insan demektir. İnsansız insan ise eşyadan kıymetsizdir. Çünkü, eş-yayı niçin tahkir edelim, her biri pekâlâ bir işimize yarıyorlar. Beriki ise zararlı ve zehirlidir.

● Hürriyet güzel şeydir !
Dağlardan dökülüp akan suların sesinde topra-ğın mahbesinden kurtulmanın şakrak neşesi var.
Taze dudaklarla bize o kadar mesut gülen çi-çeklerin tebessümünde, tohumun zindanından çıkma-nın büyük sevinci ve boyramı var.

● Yalnız bir noktada Türk'ün rakibi oktur: Kahramanlık!..

● Neşeli ve ciddi olmak, en güzel yaşayış budur !

● Hakiki dost, göğsünde ıstıraplarımızı dindi-receğimiz yegâne melcedir.

● Her günkü yeni akersizlerle kemale doğru hergün bir adım daha atabilmek, işte hayatın en büyük kazancı buradadır.

● Bu asır, oturanların değil, hattâ yalnız ayak-ta duranların da değil, ayakta olan ve koşanlarındır.

● Biz hepimiz güneşe bakıyoruz.
Ona bakıyoruz ve ona yetişeceğiz
Birbirimize tutunarak ve Türk inkılâbının ana prensiplerini dâima elde tutarak..

Nakleden : V. E.

Adana'da Güreş

Rıza Salih SARAY

Bir çok kimseler hatta Güreş meraklılarının ek-serisi pehlivanların dağlık arazide, yaylalarda, soğuk iklimde yetiştiği kanaatini taşırlar. Her halde buna sebep: Yağlı güreşte başarı göstermiş ünlü pehlivanlarımızın memleketlerinin adlarından kalma bir his, bir duygu ve kanaat olsa gerektir. Yeksa benim tecrübe, görüş ve kanaatıma göre: (Ünlü pehlivan olmak için Türk doğmak gerektir. Türk nerede doğarsa doğsun güreşçidir; güreş sever, güreşir, savaşır ve yener!..)

Çeyrek yüz yıla yakın bir zamandır. Çukurova'nın Spor ve Beden Terbiyesi işleriyle uğraşıyorum. Tropikal iklim sayılan Adana ve civarında, hiç bir köy yoktur ki; en ufak bir düğünde, törende, bayramda davul zurna çalması; genç ihtiyar güreş yapmasın.. Hatta öyle köyler tanırım ki: Kızlarımız bile, gözümün önünde, güreş alanında - Adana tabiriyle: (Karakucak = Yoz) güreşleriyaparak er kardeşlerinden geri kalmadılar.

«Güreş» Milli sporumuzdur.

Sıcak Çukurovada bu altın yurttan, çevik, sü-lün gibi yağız, arslan gibi kükreyen yaman ve ün-lü pehlivanlar yetiştirmiştir. Çukurovalı; beyaz altın yetiştiren münbit topraklardan ayrılarak para kazan-mak veya ün salmak için başka ülkelere gitmeğe ihtiyaç duymamıştır. (Çukurova) mütevazı yaşayanlar diyarı, inine çekilmiş arslanlar yatağıdır.

Çukurovalılar her türlü misafir ağırlamağı sever. Her nereden gelirse gelsin, nereli olursa olsun Çu-kurovaya ayak basan bütün pehlivanlar büyük ikram görmüş, fakat sırtı yere gelmeden bu altın yurttan ayrılmamıştır. Bunu ben, yaşlı fakat ruhen genç emek-li sporcuların (kendi dedelerinden duydukları hikâ-yalara dayanarak) söylediklerini yazıyorum.

Öz Türk muâşeret adabının birinci şartı; (övn-memek) yönünden; büyük kusurlarımızdan biri de: yazıp hikâye şeklinde de olsa tesbit ve yayın yap-

mamak yüzünden, bir çok hakikatlar, tarihe geçme-den, mitolojik armağan bırakmadan, maalesef göçüp gitmektedir.

(CUMHURİYET) sayesinde ki Adanalı güreş-çiler teşvik görmeğe ve komşu vilâyetlere seyahate başladı.

(Türkiye İdman cemiyetleri ittifakı) (Türk spor kurumu) ve nihayet Maarif Vekâletine bağlanan (Be-den terbiyesi Umum Müdürlüğü) taahhütü, Türkiye-nin her köşesinde spor seviyemizi yükseltirken, milli sporumuz olan güreşe de çok önem vermiştir.

Güreş sporunda (Seyhan vilâyeti) oldukça değer-li elemanlar yetiştirmiştir. Danacının oğulları, Dişi-Çürükler, Balı Mahmedler, Ahmed Aksoylar, Be-ker Taslar, Birinciler, Adanalı Hanefiler Türkiyede ün almış, parlak dereceler almış pehlivanlarımızdır.

Bilhassa bunlardan Adanalı Hanifi Demirkaya, son Türkiye serbest güreş birinciliklerinde: (Çoban Mehmedji sayı hesabıyla, (Mersinli Ahmedji de Tuş-la yenmesi büyük bir başarıdır. Daha henüz bu yıl vatan borcu Askerlik ödevini bitirerek köyüne dön-müş olan (Hanefi) çok gençdir. Ve istikbalin de yıl-dızdır.

Güreş ajanımız şeref Çetin bu talebesiyle öğüne-bilir; ve bütün Adanalılar birlikte hepimiz övünebi-liriz. Bu pehlivanın dünya olimpiyadlarında derece alması pek muhtemeldir. (Seyhan) güreş ekibi kap-tanı: Adanalı Hanefi; geçen yıl da; Ankara 19 Ma-yıs stadında Başvekilimiz huzurunda yapılan Türkiye Birinciliklerinde (Samsunlu Ahmedji ve bütün rakip-lerini parlak ve çetin oyunlarla yenerek Ankaradaki seyirci ve sapor idarecilerinin alkışları arasında (Sa-racoğlu Kupası) nı bizzat Başvekilimiz elinden alır-ken, Başvekilimiz, elini öpen Adanalı Hanefi'nin an-lından öperek büyük iltifatlarla bulunmuşlardır.

Püyüklerimizin taktirine ulaşan Adanalı pehlivan-lar, ne mutlu size!

● Kemal Atatürk idealist bir adamdır. Ortaya mes'ut eserler koymuş olmasının sebebi büyük prensipler tutarak, ihtiraslarına hudut çizmesini bilmiş olmasıdır. — Paris, Ekselsiyor gazetesi, Şarl dö Sambrö —

Güneyde Tabiat, Hayat, Folklör, Yakın Tarih

— 3 üncü Sayfada Devam —

— Baba ne düşünüyordun?
— Oğul: ne olacak.. uzaktan sizi görünce allaha bin şükür ettim.

— Niye?
— Niye olacak, yirmi dört yıl var ki nal sesi duyun-ca içim değişir, kanım kaynar. Doğduk doğalı "kala-lamızda,, gördüğümüz namusumuzun timsalini yerine koymak için bu köyden bu sesleri duyarak yurt öde-vine koşmuştuk.

— Baba sen de Maraş kurtuluşunda çalıştın mı?
— Doktor Bey ne söylüyorsun o gün durulmuydu şu titreyen elimle, bükülen belimle şimdi bilen durmam.

Vatanın toprağı üzerinde, havası içerisinde ya-samanın verdiği ve vazifesini yapmanın duyurduğu emniyet ve gururla bana anlattığı sayısız kahramanlık destanlarına her temasında, gözleri parlıyan koca ih-tiyar sanki gençleşiyordu. Beyim diyor.. düşman Maraşın toprağında sefil ayakları, le dolaşıyordu. Üs-telik sokaktan geçen Türk kadınlarına, Türk namus-larına rezilce taarruz etmeğe başlamıştı. Bir gün böyle bir hadiseye şahit olan Sütçü İmam bir alçağın üzerine kurşunlarını boşalttı Bu hadise şehirde şimşek gibi, güneş gibi parladı. Sıkışan ruh gürliyerek bü-tün medenî vasıtalarla tevhiz edilen medeniyet düş-manlarının, insanlık düşmanlarının beyninde patladı. Bundan sonra Maraş harbi evbe ev başladı.

Bütün köylüyle konuşunuz, kadınla konuşunuz, çocuklarla konuşunuz, tek avukat millî ruh... Ana-dolu ruhu!

Görün efendiler görün!...
Avrupada milyonlar sarfiyle kurulan teşkilatlar; pedegokların durmadan çıkardığı nazariyeler... mezbahalara kana alıştır diye gençliği sürmeler... Bu ruhu.....
Bu cesareti temin edemiyor.
İrkımızın bu faziletini bilerek işlememiz lâzımdır. Onun için köye köylüye koşalım, ondan aldıklarımızı ödeyelim.

Türk yurdunu, Anadoluyu Türke...
Türkü Anadoluya lâyık kılalım. Bütün bunlar için yüksek tahsil görmüş gençleri askerlikten evvel bir yıl köye göndermemiz kâfi....

Evet Türkiye'nin kalkınması için Anadolu şeref mükellefiyeti lâzımdır. İstedğimiz kadar Üniversite açalım, istediğimiz kadar çalışalım bunların hepsi mevzii kalmaktan ileri gidemeyecektir.

Çünkü, münevver — köy yağrulması, tahakkuk et-tireceğimiz davaların temel taşı olacaktır.

Köylü bunu bekliyor. Çünkü Türk istikbali bu-nun üzerinde yükselecek! dün Doktorumuz, tekni-siyenimiz yokmuş..

Bu gün var...
Fakat ondan hakiki randımanı alamıyoruz.
Hastalarını külfetlere katlanarak tedavi ettirebili-yorlar. Fakat hastalıkları önlüyemiyoruz çünkü; köy abdesthanesizdir.. Çünkü köy bataklık içinde yüzü-yor. Çünkü insan ve hayvan aynı çatı altında yalıyor. Su ve güneşin bereketini esirgemediği bu yurttan bilgisiz mesai ancak bire sekiz — on — on beş alıyor. Ziraatçılarımızı büro mesailerinde boğuyoruz.

Köyde bir sürü ev görürsünüz. Köy, köylüye göre muazzam servet dökülerek yapılmıştır. Fakat hiç birisi sıhhatı bozmaktan başka işe yaramaz.

Türk çocuğu doğar, on yaşına gelir hatta ölür nüfusa yazılmaz çünkü köylü bunun maddî ve ma-nevi hasletlerinden bihaberdir.

Hülâsa Doktor — Veteriner — Ziraatçı — Orman-cı — Mühendis — Mimar — Hukukçu köye gidip ona usul, ona yol öğretmiyor.

Efendim, köyü yaşanabilir hale getirsinler gidelim.
Bunu söylemek cephede silâhını bırakıp kaçmak, hemde düşman safında bu yurdun evladlarına ateş etmek kadar hiyanettir.

Köyü kim yaşanılacak hale getirecek.. kim?..
Münevver, onun için köye koş!
Gezdiğim köyleri bilgisizlik kurbanı gidiyor gördüm.

İşte şu benzi soluk.. karnı şişik yavrucuk.. yüzü ve gözü çıban içinde sinekle ünsiyet peyda et-miş oğlan..

Penceresiz evde oturan kadın.. çamur denizinden etegini kaldırarak geçen kız.. hep bizim günahı-mızın kefareti veriyor..

Manevi faziletlerle meşbuğ bu insanlara koşalım.
Çocuk ve vatan aşkının derinliğini ifade eden ve Türk kadınının duyusunun kudsilğini gösteren kendi ağıtı ile bu yazıma son veriyorum.

Bir kundak komadan ayak ucuma
Ellerde görsemde gitmez gücüme
Derdimi söylende anam bacıma
Ölürsem yazdırın mezar taşıma
Yarımın bıyığı altın sarısı
Yarımdan ayrıldım gece yarısı
Beni kınayana olsun darısı
Ala beşik sallamadı kollarım.

Bundan sonraki yazılarda sizinle köy köy dolaşacağız.

Dr. İslamoğlu MÜNİF

Halkevi Aylık Çalışmaları

1— Evimiz salonunda 2-11-944 günü düğün, 4-11-944 günü de bir nişan töreni yapılmıştır.

2— Sanatkâr Atif Yahya Kaptan ve arkadaşlarıyla Evimiz temsil kolu elemanları müştereken (Katil, Dincilli zadelere) temsil etmişlerdir.

3 — Ebedî Şefimiz Atatürk'ün ölümünün 6 ıncı yılı münasebetiyle 10-11-944 günü yapılan ihtilâfde C. H. P. Vilâyet İdare Heyeti Reisi Mustafa Rifat Gülek tarafından sükuta davet, Tarih öğ. Aziz Er-yalaz tarafından Atatürk hakkında konuşma yapılmış ve Türkçe öğr. Sait Taraman tarafından da Millî Şefimizin Türk Milletine Beyannamesi okunmuştur.

4 — 18-11-944 günü Sanatkâr Atif Yahya Kaptan ve arkadaşları Evimiz salonunda Ulucami ve Kalyabağ ocakları çıkarına (Kan) piyesini temsil etmişlerdir.

5 — 20-11-944 günü salonumuzda Kızılay yıllık kongresi yapılmıştır.

6 — 21-11-944 günü Şehrimiz Doktorları tarafından salonumuzda bir meslekî toplantı yapılmıştır.

7 — 37-11-944 günü Halkevi sosyal yardım kolu çıkarına bir balo verilmiş ve bu vesile ile Hamiyetli zevat tarafından Evimize şu bağışlarda bulunulmuştur :

2500 Milli Mensucat, 200 Yeni Fabrika, 50 Lüt-fi Kalağöğlü Fabrikası, 50 Asım Özbilen, 200 İş Fabrikası, 250 İbrahim Burdunoğlu, 100 Toros Fabrikası, 25 Aziz Pamukçu Fabrikası, 200 İsa Şakir Fabrikası, 50 Mürşit Görgin Fabrikası, 50 Çiftçi Fabrikası 200 Gilodo, 200 Ergiller Fabrikası, 350 Cumhuriyet Fabrikası, 300 Salih Bosna Fabrikası, 30 Osmanlı Bankası, 25 Mehmet Sabuncu, 25 Halk Eczanesi, 25 Jorj Zablî, 25 Fasri Arsoy, 100 Nedim, Kozacıoğlu, 50 Doğan Ticarethanesi, 25 Ali Nasibi Eczanesi, 25 Memduh Görgün, 30 Yeni Taş Mağaza, 25 Tuhafiyeci Mahmut, 100 Ömer Başegmez, 25 Aliye Yerdelen.

Bağış yekûnu : 5235 liradır.

Evimiz, bu vatandaşlara teşekkürü borç belir.

8— Bu ay içinde Evimiz sosyal yardım komitesi tarafından fakir üç talebeye 33 lira 15 kuruş kitap yardımı ve ayrıca yardıma muhtaç veya hasta üç vatandaşta da 103 lira seksen kuruş verilmiştir.

9 — Bu ay içinde Evimiz kütüphanesinden 5807 okuyucu faydanmış ve kütüphanemize 42 aylık dergi, 7 yeni eser gelmiştir.

Fakir talebenin ve Halkevimizin kış gecelerinde gerek Halkevi kütüphanesinden ve gerekse Döşeme ocağı ya çarşı okuma odalarından istifadeleri sağlanmıştır.

NEŞRİYAT MÜDÜRÜ : KEMAL ÇELİK
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ : VEHBI EVİNÇ
BASILDIĞI YER : BUGÜN Basımevi

HALKEVLERİ DERGİSİ

DERGİNİN ADI	ÇIKARAN HALKEV
Başpınar	Gz. Antep
Çorumlu	Çorum
Doğuş	Kars
Erciyaş	Kayseri
Fikirler	İzmir
Gediz	Manisa
Görüşler	Adana
Halkevi	Eskişehir
İnanç	Denizli
İnan	Trabzon
Karacadağ	Diyarbakır
Karaelmas	Zonguldak
Kaynak	Balıkesir
Konya	Konya
19 Mayıs	Samsun
Taşpınar	Afyon
Türk Akdeniz	Antalya
Üd	Isparta
Uludağ	Bursa
Yeni Türk	Eminönü
Halkbilgisi Haberleri	Eminönü